

Mijo NIKIĆ, *Slika Boga u vjerskim sljedbama i novim religijskim pokretima*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Biblioteka Religijski niz, knj. 2, Zagreb 2003, 414 str.

Knjiga pod naslovom *Slika Boga u vjerskim sljedbama i novim religijskim pokretima* autora Mije Nikića donosi rezultate do kojih je pisac ove knjige došao u svom dugogodišnjem znanstveno-istraživačkom doktorskom radu. Kao motivaciju za stvaranje ovog djela autor navodi poticaj Crkve da se istraži fenomen nove religioznosti. Dokument Vijeća biskupskih konferencija Europe pod nazivom *Evangelizirati »sekulariziranu«* Evropu upozorava odgovorne ljude u Crkvi da shvate ozbiljno pojavu vjerskih sljedbi koje se naglo šire. U naslov rada autor je stavio riječi *Slika Boga* jer je Bog za čovjeka nezaobilazno pitanje, On je temeljno teološko pitanje.

Što se tiče metodološkog pristupa koji se primjenjivao pri obradi svake sljedbe i pokreta, započelo se objašnjenjem njihova postanka, kratkim prikazom društveno-povijesnih uvjeta i biografijom utemeljitelja. Nadalje, obrađujući temu glavnog pitanja ovog rada — sliku Boga koju naviješta nova religioznost — odabran je onaj model prema kojemu se najprije izlaže nauk pojedine sljedbe ili pokreta, a zatim se donosi sažeta kritička prosudba tog nauka sa stajališta katoličke teologije, odnosno nauka Katoličke crkve. U svom pristupu vjerskom nauku koji se razlikuje od vjerovanja Katoličke crkve kojoj pripada, autor je nastojao zadržati koliko je to moguće dijalo-

ški stav i spremnost na međureligijski dijalog. U tom smislu donio je i pozitivne aspekte dotične sljedbe ili pokreta želeći otkriti što više dodirnih točaka za suradnju i autentični dijalog.

U prvom poglavlju autor donosi pregled nove religioznosti i pokušaj klasifikacije vjerskih sljedbi i novih religijskih pokreta. Donesene su razne podjele prema modelima priznatih autora. Obradeni su razlozi pojava sljedbi te načini njihove promidžbe, kao i manipuliranja, prisutnog u nekim pokretima. Autor donosi i razloge pojave nove religioznosti: depersonalizirani odnosi i apokaliptički mentalitet; traganje za pripadnošću, odgovorima, cjelovitošću, kulturnim identitetom, transcendencijom; potreba za duhovnim vodstvom, vizijom novog svijeta, angažmanom. Autor navodi i nesvesne motivacije — one se najčešće očituju kao pobuna protiv vrednota roditelja.

U drugom, glavnom poglavlju done-sene su slike Boga kako ih pojedine sljedbe i pokreti prikazuju i nude današnjem čovjeku. Nova religioznost, artikulirana i utjelovljena u novim religijskim pokretima i vjerskim sljedbama, iznjedrila je sljedeće slike Boga koje su obrađene u radu doktora Mije Nikića: Bog kao strogi sudac (*Jehovini svjedoci*), Bog kao duhovno-tjelesno biće (*mormoni*), Bog — izvor pozitivnosti i negativnosti (*slika Boga u nauku Moonove crkve ujedinjenja*), Bog *New Age* pokreta (Bog kao kozmička svijest, univerzalni um, Bog kao kozmička energija, pobožanstvenjeni čovjek).

Nakon studiranja literature Jehovinih svjedoka autor je zaključio da slika Boga koju nudi sljedba Jehovinih svjedoka nije biblijska ni kršćanska. To nije milosrdni Bog koji prašta i zbližava ljude, nego okrutni sudac koji dijeli svoju djecu na stado prvoga i stado drugoga reda. Bog *Jehovinih svjedoka* priprema veliku bitku kod Harmagedona u kojoj će konačno poraziti svoje neprijatelje. Takav bog je daleko od Boga koji je

»tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorodca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni« (Iv 3, 16). *Jehovini svjedoci* ne prihvaćaju biblijski nauk o Presvetom Trojstvu onako kako ga shvaća i naučava Katolička, Pravoslavna i većina Protestantskih crkava. Glavni je začetnik vjerovanja u Trojstvo, prema *Jehovinim svjedocima*, sam Sotona. U tumačenju Biblije *Jehovini svjedoci* ne uzimaju u obzir temeljna načela biblijske egzegeze i hermeneutike, nego izvorne biblijske tekstove prilagođuju svojim unaprijed formiranim i formuliranim stavovima

Druga sljedba koju smo proučavali u ovom radu jesu *mormoni*, odnosno *Crkva Isusa Krista svetaca posljednjih dana*. Ova se sljedba od drugih kršćanskih zajednica najviše razlikuje po svojoj nauki o Bogu koji, prema njihovom vjerovanju, ima tijelo. Antropomorfizam Starog zavjeta *mormoni* shvaćaju doslovno. Tvrdnja da Bog ima tijelo nije samo usputno izrečena, već predstavlja temeljnu misao njihova nauka o Bogu. J. Smith, utemeljitelj *mormona*, izričito je tvrdio da »nema drugog Boga na nebu osim onog Boga koji ima meso i kosti«. On je smatrao da smije zaključiti kako Bog ima tijelo budući da Biblija govori kako je Bog razgovarao s čovjekom i komunicirao s njime kao što mi ljudi međusobno komuniciramo. Osim toga, Bog u kojeg *mormoni* vjeruju ima svoj razvojni proces. To znači da Bog nije po svojoj naravi apsolutan, nego je i on samo biće u razvoju. Skrivenne Božje sile prisutne u čovjeku mogu se, prema mormonskom vjerovanju, vlastitim naporom razviti do savršenstva božanskog stupnja kada bi i čovjek, navodno, postao Bog.

Treća slika Boga koja je obrađena u ovom radu odnosi se na *Moonovu crkvu ujedinjenja*. Na pitanje koje su Božje karakteristike, sam Moon odgovara da je Bog »apsolutan, jedinstven, vječan i nepromjenljiv«. Uz spomenute atribute koje prihvaća biblijska i spekulativna teologija, Moon nudi sliku Boga koji je iz-

vor dualnosti, što u sebi uključuje svu pozitivnost i negativnost. Dualnost koja u sebi uključuje suprotne karakteristike, temeljno je Božje svojstvo. Moon govori o četiri vrste trojstva, a ono pravo Trojstvo, prema njemu, tek slijedi i njega će tvoriti Bog Otac, Drugi Adam i Nova Eva. Bog je, prema Moonovu naučavanju, prvobitno zamislio da Adam i Eva dođu u poziciju njegove (Božje) zaručnice i tako postanu Božje tijelo. Međutim, zbog pada prvih ljudi to se nije dogodilo. Obećani Mesija bi, po Moonovu shvaćanju, trebao osnovati obitelj u Edenskom vrtu, kako je to Bog prvobitno zamislio, i svojom svetom obitelji služiti Bogu. Prema Moonovu nauku Isus je došao kao spasitelj čovječanstva, ali nije mogao ući u Božje kraljevstvo već samo u Raj — budući da se nije oženio i osnovao obitelj s kojom je jedino mogao ući u Božje kraljevstvo. Budući da Isus nije ostvario Božji plan, potreban je novi Mesija koji će to učiniti na zadovoljstvo Božje i na spas svijeta. Tko će biti taj novi Mesija? Moon daje do znanja da je to upravo on.

Konačno, slika Boga koju nam nudi *New Age* ili *Novo doba*, također je iskrivljena i veoma se razlikuje od slike Boga koju nam prikazuje Biblija. Prema *New Ageu* Bog je shvaćen na panteistički način: on je svijet, svemir i sve što postoji. Bog je neosobno, amoralno biće, iznad dobra i zla. I dobro i zlo je u njemu, budući da u monističkoj koncepciji koju nudi *New Age* nema ništa što bi bilo izvan Boga. Prema koncepciji *Novog doba* Bog je univerzalni um, svemirska inteligencija koja određuje sudbinu svijeta. U religioznosti ovog pokreta Bog je neosobna kozmička svijest u kojoj participiraju sva bića ne razlikujući sebe od te svijesti. Prema ideologiji *New Agea* Bog je svemirska energija koja ispunja čitav svemir i čovjek bi se trebao uskladiti s tom božanskom svemirskom energijom da bude zdrav i sretan.

Autor zaključuje u svom radu da *New Age* nije samo iskrivio sliku Božju nego

ima i nerealno poimanje čovjeka. Prema filozofiji *Novog doba* čovjek je božansko biće u nastajanju, a to znači da se osvješuje i spoznaje da je on zapravo bog. Prema duhovnosti *New Agea* čovjek spašava samoga sebe raznim meditativnim i psihološkim tehnikama te iznad svega mnogobrojnim reinkarnacijama kojima iskupljuje svoju nakupljenu *karmu*. Iz onoga što je već rečeno u ovom radu o *New Ageu*, očito je da je teologija i antropologija *New Agea* u mnogim bitnim stvarima nespojiva s kršćanskom, napose katoličkom teologijom i antropologijom. *New Age* apsolutizira relativno — čovjeka smatra Bogom, a relativizira Apsolutno — Boga svodi na neosobnu silu prirode.

Nasuprot iskrivljenim slikama Boga, autor govori i o pravoj slici Boga koji se objavio svome narodu u Starom i Novom zavjetu. Svaki ljudski govor o Bogu najviše se približava istini ako se temelji na objavi sadržanoj u Bibliji. Čovjek o Bogu može doznati ono što mu Bog o sebi objavi. Bog je to i učinio i sebe konkretno predstavio kao Boga Abrahama, Izaka i Jakova u Starom zavjetu, a u Novom zavjetu taj isti Bog je Otac Gospodina našega Isusa Krista. Bog Biblije jest Bog za čovjeka, Bog koji se čovjeku pripoćuje, koji mu ide u susret, Bog koji neizmerno ljubi. Božja bit se u Svetom pismu najviše očituje kroz ljubav koja nadilazi svaku spoznaju.

U zadnjem poglavlju pod naslovom *Stav Crkve prema novim religijskim pokretima* iznijet je načelni stav Crkve prema novoj religioznosti, prisutnoj u vjerskim sljedbama i pokretima. U ovo poglavlje su uvršteni govori Svetog Oca Ivana Pavla II., glavni dokumenti raznih papinskih i Crkvenih vijeća i komisija, kao i izjave biskupskih konferencija pojedinih zemalja i pojedinih biskupa o ovoj tematici. Ovo poglavlje donosi i temeljne postavke međureligijskog dijaloga, kao i glavne smjernice Katoličke Crkve o dijalogu s novim religijskim pokretima i vjerskim sljedbama. U ovom radu su obrađene i predstavljene glavne smjernice najnovijeg dokumenta Kon-

gregacije za nauk vjere *Dominus Iesus* koji govori o jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve. Rad završava zaključkom u kojem se nastojalo sažeti rezultate istraživanja na području nove religioznosti i pokazati u čemu bi ovo djelo moglo biti doprinos teološkoj znanosti.

Vrijednost ove knjige je također i u tome što je autor uspio realno prikazati religiozno i duhovno ozračje društva u kojem se pojavila nova religioznost, a danas se velikom brzinom širi preko novih ili obnovljenih vjerskih i pseudovjerskih sljedbi i novih religijskih pokreta te preko globalnog pokreta poznatog pod nazivom *New Age*.

Autor u svojoj knjizi interdisciplinarnom metodom obrađuje sadržaj svoga rada. Psihološka analiza pojedinih vjerskih lidera i pojava, iako kratka i usputna, ipak je svojevrsna novost i određeni doprinos u obradi teološke teme o slici Boga u novim religijskim pokretima, što je i glavna tema ovoga doktorskog rada.

Veliko zanimanje za literaturu ovakve vrste danas vlada i kod nas i u svijetu, kako među vjernicima tako i među agnosticima i ateistima. Za sve njih nova religioznost je danas veliki izazov pred kojim je teško ostati ravnodušan. Smatram da je autor u ovom radu pojasnio i rasvijetlio problematiku nove religioznosti. Navedeni tekstovi crkvenog učiteljstva, kao i vlastite prosudbe i utemeljene sugestije, mogle bi pomoći onima koji su na bilo koji način već »prožeti«
novom religioznošću da uvide skrivene i za pravu vjeru pogubne elemente, te prepoznaju religiozne obmane skrivene pod plaštom nove religioznosti i zavodljive mreže *New Age* pokreta. Doprinos ovog rada je i u tome što je on odgovor na želju Crkve da se upozna i razotkrije manipulacija vjernicima koju neke vjerske sljedbe provode vršeći prozelitističku aktivnost i odvođeći katolike, samo u Južnoj Americi dnevno šest tisuća, u razne sljedbe i religijske pokrete.

Vitimir ZEČEVIĆ